

BATI KARADENİZ (TR8) DÜZEY-1 BÖLGESİNDE YER ALAN TR81, TR82 VE TR83 DÜZEY-2 BÖLGELERİNDE 2007-2024 YILLARI ARASINDA NÜFUS GELİŞİMİ VE BU GELİŞİMİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER*

Murat YILMAZ**

ÖZ

TR81 (Zonguldak, Karabük, Bartın), TR82(Kastamonu, Sinop, Çankırı) ve TR83(Samsun, Tokat, Çorum, Amasya) düzey 2 bölgeleri Batı Karadeniz (TR8) düzey 1 bölgesi içinde yer almaktadır. Bu çalışmada Batı Karadeniz düzey 1 bölgesi içinde yer alan düzey-2 bölgelerinin nüfus gelişimi ve bu gelişimi etkileyen toplam doğurganlık, kaba doğum ve ölüm hızı ile net göç hızı verileri ele alınmıştır. Çalışmada nicel yöntem kullanılmıştır. 2007-2024 arasında TR81 düzey 2 bölgesinde nüfus %3 civarında artarken TR82’de bu artış %10 ve TR83’te ise %5 civarında olmuştur. Net göç hızının genellikle pozitif olduğu TR82’nin 17 yıllık süreçte nüfus artış hızının en fazla olduğu bölge olması dikkat çekmektedir. Buna karşın net göç hızı genellikle eksi değerler alan TR81 ve TR83 bölgelerinde ise nüfus artış hızı daha düşük düzeylerde kalmıştır. Son yıllarda her üç bölgede de toplam doğurganlık hızı ve kaba doğum hızı giderek azalmakta, buna karşın kaba ölüm hızı ise giderek yükselmektedir. Hatta TR81 ve TR82 düzey 2 bölgelerinde son 5-6 yılda kaba ölüm hızı kaba doğum hızını geçtiği için nüfusun doğal artış hızı eksi değerler almıştır. TR83 bölgesinde de yakın gelecekte belirtilen durumun yaşanması kuvvetle muhtemeldir. Bu nedenle her üç bölgede de pronatalist nüfus politikasının uygulanması ve toplam doğurganlık hızının artırılması önem arz etmektedir. Aksi halde dışardan göç gelmediği takdirde TR81, TR82 ve TR83 düzey 2 bölgelerinde nüfus giderek azalacak ve hızla yaşlanacaktır. Zaten hali hazırda Türkiye’de yaşlı nüfus oranı en yüksek olan Sinop, Kastamonu, Çankırı, Çorum ve Amasya gibi çok sayıda il bu bölgelerde yer almaktadır.

Anahtar Sözcükler: Batı Karadeniz düzey 1 bölgesi, TR81, TR82 ve TR83 düzey 2 bölgeleri, Nüfus gelişimi, toplam doğurganlık hızı, kaba ölüm hızı, net göç hızı.,

* *Gönderim Tarihi: 04.09.2025. Kabul Tarihi: 05.11.2025.*

** *Prof. Dr., Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, VAN. myilmazcog@yyu.edu.tr, ORCID: 0000-0001-7049-098X.*

POPULATION DEVELOPMENT AND FACTORS AFFECTING THIS DEVELOPMENT BETWEEN 2007 AND 2024 IN TR81, TR82 AND TR83 LEVEL-2 REGIONS IN THE WESTERN BLACK SEA (TR8) LEVEL-1 REGION

ABSTRACT

TR81(Zonguldak, Karabük, Bartın), TR82(Kastamonu, Sinop, Çankırı), and TR83(Samsun, Tokat, Çorum, Amasya) Level 2 regions are located within the Western Black Sea (TR8) Level 1 region. This study examines the population growth of Level 2 regions within the Western Black Sea Level 1 region, including the total fertility rate, crude birth and death rate, and net migration rate data that influence this growth. Quantitative methods were used in the study. Between 2007 and 2024, the population increased by around 3% in the TR81 Level 2 region, while this increase was around 10% in TR82 and 5% in TR83. It is noteworthy that TR82, where the net migration rate is generally positive, has had the highest population growth rate over the 17-year period. On the other hand, the population growth rate remained lower in TR81 and TR83 regions, where the net migration rate generally had negative values. In recent years, the total fertility rate and crude birth rate have been gradually decreasing in all three regions, while the crude death rate has been increasing. In fact, in the Level 2 regions of TR81 and TR82, the natural population growth rate has become negative over the last 5-6 years because the crude death rate has exceeded the crude birth rate. It is highly likely that the described situation will also occur in the near future in the TR83 region. Therefore, it is crucial to implement a pronatalist population policy and increase the total fertility rate in all three regions. Otherwise, in the absence of external migration, the population in Level 2 regions of TR81, TR82, and TR83 will gradually decline and age rapidly. Indeed, many provinces with the highest proportion of elderly people in Turkey, such as Sinop, Kastamonu, Çankırı, Çorum, and Amasya, are located in these regions.

Keywords: Western Black Sea level 1 region, TR81, TR82 and TR83 level 2 regions, Population development, total fertility rate, crude death rate, net migration rate.

Giriş

Sınırları belli olan bir alanda belirli bir zamanda yaşayan insan sayısı olan nüfus son derece önemli bir kaynaktır. Diğer bir ifade ile aslında nüfus en kıymetli kaynak olan insandır. Günümüzde toplam doğurganlık hızı düştüğü için nüfusu azalan, az artan yada artmayan bir çok gelişmiş ülke, dünyanın farklı ülkelerinden göçmen alarak nüfuslarını arttırmaya ve gençleştirmeye çalışmaktadır.¹ Çünkü nüfus bir boyutuyla üretimi desteklerken diğer bir boyutuyla iç pazarın (tüketim) canlı olmasına neden olur.² Öte yandan herhangi bir kültürün geleceğe

¹ Erol Tümertekin, Nazmiye Özgüç, *Beşeri Coğrafya: İnsan, Kültür, Mekân*, Çantay Yayınları, İstanbul 2011, s. 29

² Murat Yılmaz-Mustafa Köse, *Nüfus Coğrafyası*, Ed. İhsan Bulut, Beşeri ve Ekonomik Coğrafya, içinde, (s:23-48), Akademisyen Kitabevi, Ankara 2024, s. 27.

aktarılması için, o kültürün ait olduğu topluluğun neslinin devamı önemlidir.³ Çünkü kültürel aktarım olmazsa bir kültür zamanla yer yüzünden silinir.

Ayrıca nüfus konusu incelenirken doğum ve ölüm hızı ile göçler gibi nüfus gelişimini etkileyen faktörlerin yanı sıra; yaş-cinsiyet yapısı, bağımlılık oranı, kentleşme oranı, eğitim durumu ve mekansal dağılışı gibi bir çok boyut ele alınmaktadır.⁴

Bu çalışmada da Türkiye'deki 12 düzey-1 bölgesinde biri olan Batı Karadeniz (TR8 düzey-1 bölgesi) bölgesinde (Harita 1) yer alan ve Türkiye'deki 26 düzey-2 bölgesinden üçünü oluşturan TR81, TR82 ve TR83 düzey-2 bölgelerinin nüfus gelişimleri ve bu gelişimi etkileyen toplam doğurganlık hızı, kaba doğum hızı, kaba ölüm hızı ve net göç hızı gibi değişkenler incelenecektir. TR81 bölgesi Zonguldak, Karabük ve Bartın'ı; TR82 bölgesi Kastamonu, Çankırı ve Sinop'u ve TR83 bölgesi ise Samsun, Amasya, Tokat ve Çorum'u içine almaktadır. Günümüzde TR81 düzey-2 bölgesinde en büyük nüfuslu il yaklaşık 587 binle Zonguldak iken Karabük yaklaşık 250 bin ve Bartın 207 binle nüfusu nispeten az olan illerdir. TR82 düzey-2 bölgesindeki illerin nüfusu diğer iki bölgeye göre daha az olup bu illerden Kastamonu yaklaşık 382 binle başta gelirken bu ili 227 binle Sinop ve 200 binle Çankırı takip eder. TR83 bölgesinde günümüzde Türkiye'de nüfus açısından 16. sırada yer alan Samsun ili 1 milyon 382 binlik nüfusla başta gelirken bu ili yaklaşık 613 binle Tokat, 521 binle Çorum ve 342 binle Amasya takip eder (Harita 2).

2007'de Batı Karadeniz düzey 1 bölgesi nüfusunun %22,7'si TR81 düzey 2 bölgesinde, %16,4'ü TR82 düzey 2 bölgesinde ve %60,9'u ise TR83 düzey 2 bölgesindeydi. Verilerden de anlaşılacağı üzere 2007'de bölge nüfusunun onda altısı TR83 bölgesinde geri kalanı ise diğer iki bölgede toplanmıştı. 2024'te TR81 bölgesinin Batı Karadeniz bölgesi nüfusundaki payı %22,1; TR82 bölgesinin payı %17,2 ve TR83 bölgesinin payı %60,7 olmuştur. 17 yılda TR82 bölgesinin payı biraz artarken diğer iki bölgenin payı azalmıştır.

Öte yandan 1990 yılında Türkiye nüfusu yaklaşık 56,5 milyon iken Batı Karadeniz bölgesinin nüfusu 4,9 milyon olup Türkiye nüfusunun %8,7'sini oluşturmaktaydı. 2024'te ise Türkiye nüfusu 85,7 milyona çıkmış, Batı Karadeniz bölgesinin nüfusu ise 4.7 milyona inmiş ve bölge Türkiye nüfusunun sadece %5,5'ini oluşturmuştur. Bu veriler Batı Karadeniz bölgesi nüfusunun Türkiye nüfusu içindeki payının son 34 yıllık süreçte azaldığını göstermektedir. Zira bölgenin ülke nüfusundaki payı %8,7'den %5,5'e gerilemiştir. Şüphesiz bu

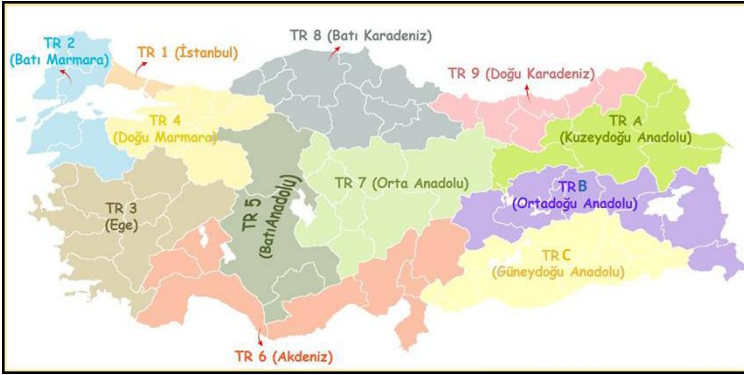
³ Alaettin Tandoğan, *Demografik Temel Kavramlar ve Türkiye Nüfusu*, Eser Ofset Matbaacılık, Trabzon 1998, s. 8-9.

⁴ Hayati Doğanay, *Türkiye Beşeri Coğrafyası*, Pegem-Akademi Yayınları, Ankara 2014, s. 67-168.

durumun en önemli nedeni Batı Karadeniz'in uzunca bir süredir diğer bölgelere göç vermesidir.⁵

Batı Karadeniz; Doğu Karadeniz, Orta, Kuzeydoğu, Ortadoğu ve Güneydoğu Anadolu bölgeleri gibi öteden beri fazlaca göç veren bir bölgedir. Fakat son yıllarda bu bölgede toplam doğurganlık hızının giderek azaldığı, buna karşın kaba ölüm hızının ise arttığı dikkat çekmektedir.⁶ Hatta verilere bakıldığında 2020-2024 yılları arasında bölgedeki TR82 ve 2021-2024 arasında TR81 düzey-2 bölgesinde kaba ölüm hızının kaba doğum hızını geçtiği (kaba doğum hızından fazla olduğu), yani nüfusun doğal artış hızının eksi değerler aldığı görülmektedir. Bu durum TR81 ve TR82 bölgelerinde net göç sıfır olsa (yani hiç göç vermeseydi ve almaya, ya da aldığı göç verdiği göç eşit olsa) dahi nüfusun zamanla azalacağı anlamına gelmektedir.

Harita 1: Türkiye'deki İBBS Düzey-1 Bölgeleri

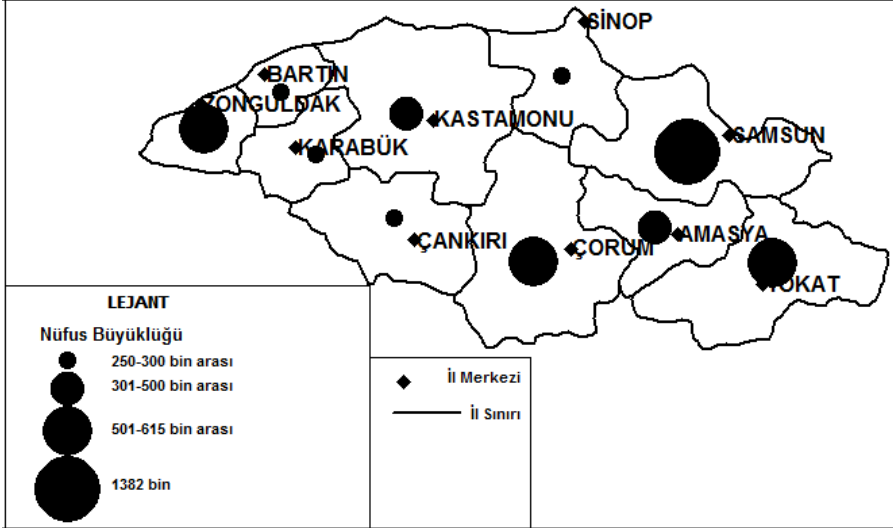

Kaynak: www.tuseb.gov.tr.

⁵ Devlet Planlama Teşkilatı, *Türkiye'de İç Göçler ve Göç Edenlerin Nitelikleri (1965-2000)*. Devlet Planlama Teşkilatı Yayınları, Ankara 2008, s. 1-2; Cevdet Yılmaz-H. İbrahim Zeybek, *Samsun Coğrafyası*, Canik Belediyesi Yayınları, Uğur Ofset, Samsun 2016, s. 64-65; Murat Yılmaz, *Türkiye'deki İBBS Düzey-1 Bölgelerinin Nüfus Coğrafyası*, Türk İdari Araştırmalar Vakfı Yayınları, Ankara 2023, s. 6-7; Semih Kaya-A. Nur, Sarılioğlu, "Kırsalda Nüfus Değişimleri: TR82 Düzey-2 Bölgesi Üzerine Bir Analiz", *Bölgesel Kalkınma Dergisi*, 2(1), Ankara 2024, ss. 45-61; Batı Karadeniz Kalkınma Ajansı, (2021), Batı Karadeniz Kalkınma Ajansı Kurumsal Stratejik Plan 2021-2025, BAKKA Yayını, <https://bakkakutuphane.org/upload/dokumandosya/bakka-2021-2025-kurumsal-stratejik-plan.pdf>. Erişim tarihi: 14 Ağustos 2025; Kuzey Anadolu Kalkınma Ajansı, 2025, TR82 Düzey 2 Bölgesi Bölge Planı 2024-2028, KUZKA Yayını, https://www.kuzka.gov.tr/Icerik/Dosya/www.kuzka.gov.tr_8_MI4V35RP_20250502-kuzka-bolge-plani-BAKNL%C4%B0K-yeni.pdf Erişim tarihi: 14 Ağustos 2025; Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı, 2025, TR83 Düzey 2 Bölgesi Bölge Planı 2024-2028, OKA Yayını, https://oka.gov.tr/assets/upload/dosyalar/oka_tr83_2024-2028_bolge_plani_nihai_24062025.pdf Erişim tarihi: 14 Ağustos 2025.

⁶ İsmail Tufan, *Türkiye'de Yaşlılığın Yapısal Değişimi*, Koç Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2014, s. 1-52; Yılmaz, *Türkiye'deki İBBS Düzey-1 Bölgelerinin Nüfus Coğrafyası*, s. 52.

Harita 2. Batı Karadeniz Bölgesi'ndeki İllerin Nüfus Büyüklükleri (2024)

Kaynak: Harita TÜİK verilerinden yararlanarak bilgisayar programıyla tarafımızca yapılmıştır.

Amaç

Bu çalışmanın amacı Batı Karadeniz (TR8 düzey-1 bölgesi) bölgesinde yer alan TR81, TR82 ve TR83 düzey-2 bölgelerinin nüfus gelişimlerini ve bu gelişimde etkili olan faktörleri incelemektir. Son yıllarda Türkiye’de toplam doğurganlık hızı giderek azalmaktadır. Buna karşın nüfusun yaşlanmasına bağlı olarak kaba ölüm hızı ise giderek yükselmektedir.⁷ Ayrıca son 5-6 yıldır etkili olan ekonomik problemler göçün bölgesel paterninde bazı farklılıklara neden olmaktadır. İşte bu nedenle 1990 yılından beri nüfusu artmayan hatta bir miktar azalan Batı Karadeniz bölgesindeki düzey-2 bölgelerinin nüfuslarının gelişimi ve gelişimi etkileyen faktörlerin incelenmesi önem arz etmektedir. Öte yandan adı geçen bölge ve bu bölgede yer alan TR81, TR82 ve TR83 düzey-2 bölgeleri Türkiye’de toplam doğurganlık hızının en az olduğu ve nüfustaki yaşlanmanın en yüksek olduğu bölgeler arasında başlarda gelmektedir. Bütün bu nedenlerden ötürü Batı Karadeniz bölgesinde yer alan düzey-2 bölgelerinin nüfus gelişimi, incelenmesi gereken önemli bir konudur.

⁷ Murat Yılmaz, *Türkiye Nüfus Coğrafyası*, Nobel Akademi Yayınları, Ankara 2021, s.25-26.

Veri ve Yöntem

Bu çalışmada TÜİK verileri kullanılmıştır. TÜİK adrese dayalı nüfus kayıt verilerinin yanı sıra doğum ve ölüm istatistiklerinden yararlanılmıştır. Nüfus miktarına ait verileri 2007-2024 dönemini kapsarken yıllık nüfus artış hızı ve net göç verileri 2008-2024 dönemini, doğum ve ölüm hızı verileri ise 2009-2024 dönemini kapsamaktadır.

Bu çalışmada nüfus miktarı, net göç hızı, toplam doğurganlık hızı, kaba doğum ve kaba ölüm hızı gibi bazı değişkenlerin zamansal değişimi incelenecektir. Bu nedenle çalışmada nicel yöntem kullanılacaktır.

Bulgular

Nüfus Gelişimi

2007-2024 yılları arasında Batı Karadeniz bölgesinin nüfusu 4.477.457'den 4.711.687'e çıkmıştır. Yani bölge nüfusu 18 yılda yaklaşık 234 bin artmış ve dönemsel artış %5,2 olarak gerçekleşmiştir. Aynı süreçte bölgede yer alan düzey-2 bölgelerinde en yüksek artış %10,4'le TR82'de olurken TR83'te bu oran %4,8 ve TR81'de %2,7 olmuştur (Tablo 1).

Tablo 1. TR8 Düzey-1 Bölgesi ve TR81, TR82 ve TR83 Düzey-2 Bölgelerinde 2007-2024 Arasında Nüfusun Değişimi

TR81				TR82				TR83				TR8 Bölgesi			
2	2	A	%	2	2	A	%	2	2	A	%	2	2	A	%
1016484	1043995	27511	2,7	732790	808929	76139	10,4	2728183	2858763	130580	4,8	4477457	4711687	234230	5,2

Kaynak: TÜİK verileri/Hesaplama: Yılmaz.

TR81 düzey-2 bölgesinde 2007 yılında 1.016.484 olan nüfus 2024 yılına kadar artış ve azalışlar göstermekle birlikte genellikle artarak yaklaşık 1.043.995'e çıkmıştır. Aynı süreçte bölgede erkek nüfus yaklaşık 510 binden 520 bine çıkarken kadın nüfus da yaklaşık 515 binden 524 bine çıkmıştı. Yani 17 yılda erkek nüfus yaklaşık 10 bin artarken kadın nüfus 9 bin artmıştır (Tablo 1-2). Dönemin başında ve sonunda bölgede kadın nüfus erkek nüfustan fazladır. Diğer bir ifade ile bölgede 1000 kadın başına 1000'den az erkek düştüğü için cinsiyet oranı düşüktür.

TR82 düzey-2 bölgesinde ise 2007'de 733.000 civarında olan nüfus dönem boyunca artış ve azalışlar göstererek 2024'te yaklaşık 809.000'e çıkmıştır. Bölgede 2007'de 361 bin olan erkek sayısı 2024'te yaklaşık 403 bine çıkmıştır.

Aynı süreçte kadın sayısı da yaklaşık 372 binde 406 bine çıkmıştır. Yani 17 yılda erkek nüfus yaklaşık 42 bin kadın nüfus ise 34 bin artmış olup yaşlanmanın fazla olduğu bu bölgede bu durum alınan göçte erkek nüfusun fazla olması ile açıklanabilir (Tablo 1-2). TR81’de olduğu gibi TR82 bölgesinde de 2007-2024 döneminde nüfusun cinsiyet oranı düşüktür.

TR83 bölgesinde 2007’de yaklaşık 2 milyon 728 bin olan nüfus dönem boyunca artış ve azalışlar göstererek 2024’te yaklaşık 2 milyon 859 bine çıkmıştır. 2007’de bölgede erkek sayısı 1 milyon 353 bin civarındayken 2024’te bu sayı yaklaşık 1 milyon 420 bine çıkmıştır. 2007’de 1 milyon 375 bin civarında olan kadın sayısı 2024’te yaklaşık 1 milyon 439 bine çıkmıştır. Yani 17 yılda erkek sayısı 66 binden fazla artarken kadın sayısı da 64.500 civarında artmıştır. Yaşlanmanın fazla olduğu bu bölgede de erkek sayısının daha fazla artmasının TR82’de olduğu gibi alınan göçte erkek sayısının fazla olması ile alakalı olduğu düşünülmektedir (Tablo 1-2). TR83 bölgesinde de 2007-2024 döneminde cinsiyet oranının düşük olduğu görülmektedir.

Tablo 2. TR81, TR82 ve TR83 Düzey-2 bölgelerinde 2007-2024 Arasında Nüfusun Değişimi

	TR81			TR82			TR83		
	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam
2007	50104	51544	101648	36067	37211	73279	135346	137472	272818
2008	50222	51854	102076	36370	37360	73730	134574	137420	271995
2009	508272	518553	102682	369125	376851	745976	136083	137865	273948
2010	517703	517368	103507	368303	374726	743029	136634	137433	274068
2011	50478	51463	101942	36673	37326	73999	134542	137226	271768
2012	50607	51403	102010	36958	37594	74552	134337	137459	271797
2013	50740	51355	102095	38000	38356	76357	134410	137047	271457
2014	50653	51300	101953	37666	38031	75698	134494	137210	271704
2015	50814	51544	102359	37606	38164	75771	134571	137550	272122
2016	51227	51999	103226	38182	38448	76630	136312	138968	275280
2017	51325	52166	103492	38078	38508	76587	137504	139834	277338
2018	52081	52589	104671	41023	40922	81946	140366	141869	282235
2019	51803	52472	104276	39685	39658	79343	140775	142219	282995
2020	51339	52040	103379	39201	39324	78526	139820	142136	281956
2021	51630	52437	104068	39386	39664	79051	140582	142962	283545
2022	51903	52488	104391	39541	39926	79468	140279	142454	282733
2023	52545	52851	105397	40926	41493	82420	141303	143932	285236
2024	51987	52411	104399	40252	40640	80892	141958	143917	285876

Kaynak: TÜİK verileri.

Yıllık Nüfus Artış Hızı

Batı Karadeniz bölgesinde yer alan düzey-2 bölgelerinin yıllık nüfus artış hızları incelendiğinde 3 bölge arasında önemli farklılıklar olduğu dikkat çekmektedir. TR81 bölgesinde 2008-2024 arasında yıllık nüfus artış hızı %11,33 (2018) ile %-15,23 (2011) arasında değişmiş olup oynaklık %27 civarında olmuştur. Bu durumun nedeni bölgenin bazı yıllar çok fazla göç almış, bazı yıllar ise çok fazla göç vermiş olmasıdır. 2008-2024 arasında bölgede 12 yıl artı değer alan yıllık artış hızı, 5 yıl ise eksi değer almıştır. Bölgede yıllık nüfus artış hızı ile net göç hızı arasında bir ilişki olduğu açıktır. Örneğin yıllık artış hızının %-15,23'le en düşük olduğu 2011'de net göç hızının da %-9,49'la en düşük değeri aldığı, buna karşın yıllık artış hızının %11,33'le en yüksek değeri aldığı 2018 yılında net göç hızının %5,55 ve yıllık artış hızının %10 olduğu 2023 yılında da net göç hızının %11 civarında olduğu dikkat çekmektedir (Tablo 3-4, Şekil 1-2).

TR82 bölgesinde 2008-2024 arasında yıllık nüfus artış hızı %67,64 (2018) ile %-32,28(2019) arasında değişmiştir. Bu bölgede yıllık nüfus artış hızının gösterdiği oynaklık çok yüksek olup %100'e yakındır. Bölgede 16 yıllık süreçte 7 yıl eksi değer alan yıllık artış hızı 10 yıl ise artı değer almıştır. Ayrıca net göç ile yıllık nüfus artış hızı arasında yakın bir ilişki olduğu dikkat çekmektedir. Yıllık artış hızının %68'e yaklaştığı 2018 yılında net göç hızı da %60 olmuş, buna karşın yıllık artış hızının %-32'ye düştüğü 2019 yılında net göç hızı da %-35 olmuştur (Tablo 3-4, Şekil 1-2). Türkiye'de Anadolu'nun köy, belde ve ilçelerinden İstanbul, Ankara ve İzmir gibi büyük kentlere göç etmiş olanların akrabalarının seçimleri kazanması için seçimlerden önce ikametgâh adreslerini doğdukları yerlere almaları ve buralarda oy kullanmaları durumu sıklıkla yaşanmaktadır. 2018 ve 2019 yılı net göç hızı verileri yukarıda belirtilen tezin doğruluğunu desteklemektedir. 2018'in yerel seçim yılı olması nedeniyle ilgili yılda net göç hızı %68'e yaklaşırken seçimi takip eden 2019'da ise tersi durum yaşanmış yani net göç ve yıllık nüfus artış hızları çok düşük değerlere inmiştir.

Tablo 3. TR81, TR82 ve TR83 Düzey-2 Bölgelerinde 2008-2024 Nüfusun Yıllık Artış Hızı (Binde)

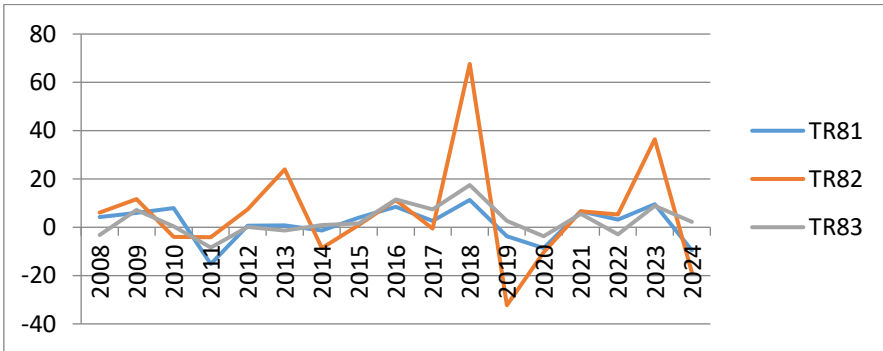
	TR81	TR82	TR83
2008	4,2	6,15	-3,18
2009	5,92	11,69	7,14
2010	8	-3,96	0,39
2011	-15,23	-4,16	-8,41
2012	0,67	7,44	0,1
2013	0,83	23,98	-1,27
2014	-1,39	-8,66	0,91
2015	3,97	0,96	1,54

2016	8,43	11,28	11,54
2017	2,58	-0,56	7,45
2018	11,33	67,64	17,5
2019	-3,78	-32,28	2,69
2020	-8,63	-10,35	-3,68
2021	6,64	6,66	5,62
2022	3,11	5,25	-2,87
2023	9,58	36,48	8,81
2024	-9,51	-18,71	2,24

Kaynak: TÜİK verileri.

TR83 düzey 2 bölgesinde 2008-2024 arasında yıllık nüfus artış hızı %17,5 (2018) ile %-8,41 (2011) arasında değişmiştir. Bu bölgede yıllık nüfus artış hızının oynaklığı TR81 bölgesindeki %27 olan değere yakın olup %26'dır. TR81 ve TR83 bölgelerinde yıllık nüfus artış hızı TR82 bölgesine göre çok düşüktür. Bunun nedeni bu iki bölgenin net göç hızının TR82'ye göre daha küçük oynaklıklar göstermesidir. TR83 bölgesinde 5 yıl eksi değer alan yıllık nüfus artış hızı değeri geri kalan 11 yılda ise artı değerler almıştır. Yıllık nüfus artış hızının %17,5 olduğu 2018'de net göç hızı %5,5 iken yıllık nüfus artış hızının %-8,41 olduğu 2011'de ise net göç hızının %-9,2 olduğu dikkat çekmektedir (Tablo 3-4, Şekil 1-2). Öte yandan 2018 ve 2023 gibi yerel seçim yıllarında oldukça yüksek değerlere çıkan yıllık nüfus artış hızının sonraki yıllar olan 2019 ve 2024'te daha düşük değerlere inmesi yukarıda öne sürdüğümüz tezi doğrulamaktadır. Ayrıca 2023'te net göç hızının 2018'den de yüksek bir değere çıkıp %13'ü geçtiği dikkat çekmektedir.

Şekil 1. 2008-2024 Yılları Arasında TR81, TR82 ve TR83 Düzey-2 Bölgelerinde Nüfusun Yıllık Artış Hızı (Binde) Grafiği

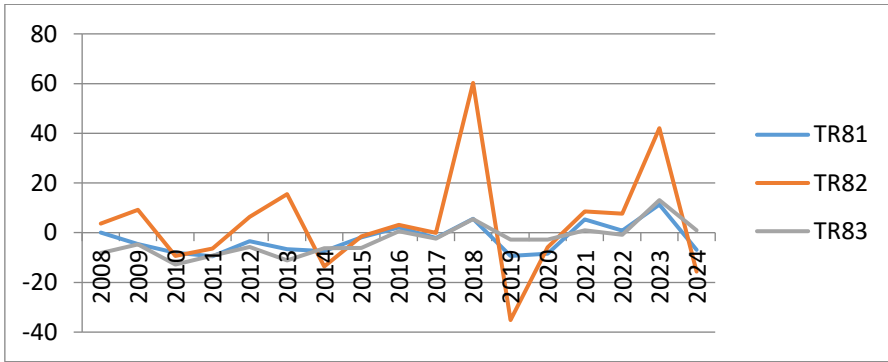

Kaynak: TÜİK verileri.

Net Göç ve Net Göç Hızı

Batı Karadeniz bölgesinde yer alan düzey-2 bölgelerinde net göç ve net göç hızı yıllara bağlı olarak önemli farklılıklar göstermektedir. TR81 bölgesinde net göç 2008-2024 arasında -9796 (2019) ile 11846 (2023) arasında değişmiştir. Bölgenin bazı yıllar fazla göç alması bazı yıllar ise fazla göç vermesi bu durumun ortaya çıkmasına neden olmuştur. 17 yıllık süreçte TR81 bölgesinde net göç 11 yıl eksi değer alırken geri kalan 6 yılda ise artı değerler almıştır (Tablo 4). Bu tablo bölgenin genel olarak göç veren bir bölge olduğunu, ancak net göçün yıllar arasında önemli bir değişim gösterdiği şeklinde okunabilir.

Şekil 2. 2008-2024 Yılları Arasında TR81 TR81, TR82 ve TR83 Düzey-2 Bölgelerinde Net Göç Hızı (Binde) Grafiği

Kaynak: TÜİK verileri.

TR82 bölgesinde 17 yılda net göç hızı 47934 (2018) ile -28388 (2019) arasında değişmiştir. Yukarıda da değinildiği gibi Türkiye’de büyük şehirlerde yaşayan nüfusun özellikle yerel seçimin olduğu yıllarda ikametgah adreslerini göçle gelmiş oldukları Anadolu’daki köy, belde ve ilçelere almaları, öteden beri var olan bir gelenektir. TR82 bölgesinde net göçün en fazla ve en az olduğu yılların seçim yılı olan 2018 ve takip eden 2019 yılı olması bu tezimizi doğrular niteliktedir. Yine yerel seçimin olduğu 2023 yılında net göçün 34.000’e yaklaştığı akabinde 2024 yılında da yaklaşık-13.000’e gerilediği görülmektedir. TR82 bölgesinde 17 yıllık süreçte 9 yıl artı değerler alan net göç geri kalan 8 yılda ise eksi değerler almıştır (Tablo 4). Bu tablo bölgenin hem göç alan hem de göç veren bir bölge olduğunu ve net göçün eksi ve artı değer aldığı yıl sayısının birbirine yakın olduğunu göstermektedir.

Batı Karadeniz bölgesindeki diğer bir düzey-2 bölgesi olan TR83’te 2008-2024 arasında net göçün 37149 (2023) ile -35365 (2010) arasında değiştiği görülmektedir. Bölgede net göçün genellikle eksi değerler aldığı dikkat çekmektedir. Nitekim 2008-2024 arasındaki 17 yılın 12’sinde eksi değerler alan

net göç, geri kalan 5 yılda ise artı değer almıştır (Tablo 4). Bu nedenle bu bölgenin genellikle göç veren bir bölge olduğu söylenebilir.

Batı Karadeniz bölgesinde yer alan düzey-2 bölgelerinde net göç hızı doğal olarak net göç ile paralel bir durum göstermektedir. Çünkü net göç hızı zaten net göç miktarının 1000 ile çarpılıp bölge toplam nüfusuna bölünmesiyle ortaya çıkan bir değerdir.⁸ TR81 bölgesinde 17 yıllık süreçte %0-9,49 (2011) ile %011,3 (2023) arasında değişen net göç hızının çoğu yıl eksi değerler aldığı dikkat çekmektedir. TR82 bölgesinde ise 2008-2024 döneminde net göç hızı büyük bir değişim göstermiş olup %60,23 (2018) ile %-35,15 (2019) arasında seyretmiştir. Bölgede yine 2023 yılının %42,07 ile net göç hızının artı olarak önemli bir değere çıktığı bir yıl olduğu görülmektedir (Tablo 4, Şekil 2). TR82 bölgesinde net göç hızının artı ve eksi değerler aldığı yıl sayısının birbirine yakın olduğu dikkat çekmektedir. Yani bölge kimi yıl aldığından fazla göç verirken bazı yıllar ise verdiği kadar fazla göç almıştır.

TR83 bölgesinde 2008-2024 arasında net göç hızı %13,1 (2023) ile %0-12,8 (2010) arasında değişmiştir. Bölgede 17 yılın 12'inde eksi değerler alan net göç hızının geri kalan 5 yılda ise artı değerler aldığı görülmektedir (Tablo 4, Şekil 2). Bu tablo bölgenin genel olarak göç veren bir bölge olduğunu göstermektedir.

Tablo 4. TR81, TR82 ve TR83 Düzey-2 Bölgelerinde 2008-2024 Net Göç ve Net Göç Hızı (Binde)

Yıllar	Net Göç			Net Göç Hızı (Binde)		
	TR81	TR82	TR83	TR81	TR82	TR83
2008	96	2667	-22292	0,09	3,62	-8,16
2009	-4712	6816	-12946	-4,58	9,18	-4,71
2010	-8382	-6973	-35365	-8,07	-9,34	-12,82
2011	-9722	-4777	-25058	-9,49	-6,43	-9,18
2012	-3527	4754	-15620	-3,45	6,4	-5,73
2013	-6836	11768	-30610	-6,67	15,53	-11,21
2014	-7534	-10352	-16932	-7,36	-13,58	-6,21
2015	-1887	-1152	-16613	-1,84	-1,52	-6,09
2016	2193	2368	1746	2,13	3,09	0,63
2017	-2164	-49	-6739	-2,09	-0,06	-2,43
2018	5795	47934	15424	5,55	60,26	5,48
2019	-9796	-28388	-7987	-9,35	-35,15	-2,82
2020	-8808	-4588	-7779	-8,48	-5,83	-2,76
2021	5575	6716	2557	5,37	8,53	0,9

⁸ Yılmaz, *Türkiye Nüfus Coğrafyası*, s. 67-68.

2022	809	6091	-2464	0,78	7,69	-0,87
2023	11846	33959	37149	11,3	42,07	13,11
2024	-7232	-12747	2647	-6,9	-15,63	0,93

Kaynak: TÜİK verileri.

TÜİK göç edenlerin sadece cinsiyet durumlarını yayınlamamaktadır. Ancak göç eden nüfusun eğitim verilerinden cinsiyet durumuna ulaşmak mümkündür. Daha önce belirtildiği gibi Batı Karadeniz öteden beri fazla göç veren bir bölge iken son yıllarda dönem dönem fazlaca göç aldığı da gözlenmektedir. 2024 yılı verilerine göre Batı Karadeniz bölgesinin aldığı göçte kadınların sayısı 77 binin üzerinde iken erkeklerin yaklaşık 74 binde kaldığı görülmektedir. Bölgenin verdiği göçte ise kadın sayısı 88 binden fazla iken erkek sayısının 81 bin civarında olduğu görülmektedir (Tablo 5). Batı Karadeniz bölgesinin aldığı ve verdiği göçte kadın sayısının erkek sayısından belirgin bir şekilde fazla olduğu dikkat çekmektedir. Bölgedeki 10 ilde çok sayıda üniversitenin olması ve son yıllarda yüksek öğretimde kadın öğrencilerin okullaşma oranının fazla olması,⁹ bölgenin aldığı göçte kadın sayısının arttıran bir etken olarak düşünülebilir. Bölgeye gelen ve 2, 4 ya da 5-6 yıl okuduktan sonra mezun olan öğrencilerin çoğu eğitimden sonra Batı Karadeniz'den ayrılmaktadır. Bunun dışında bölgeye gelen nüfusun yaş yapısı verisine de ulaşmak daha farklı yorumlara imkan verecektir. Çünkü Batı Karadeniz bölgesinde yaşlı kadın sayısı fazladır. Yıllar önce göç etmiş ancak dul kalıp yaşlılık döneminde bölgeye geri dönen kadınların da fazla olduğu tahmin edilmektedir.

2024 yılı verilerine göre Batı Karadeniz bölgesinin aldığı göçte okuma-yazma oranı %99 civarında iken okuma-yazma bilmeyenlerin oranı da %1'e yakındır. Okuma-yazma durumu bilinmeyenlerin oranı ise yok denecek kadar azdır. Aynı yılın verilerine göre Batı Karadeniz bölgesinin verdiği göçte okuma-yazma bilenlerin oranı %99 civarındayken okuma-yazma bilmeyenlerin oranı %1'dir (Tablo 5). Okuma-yazma durumu bilinmeyenleri oranı da önemsizdir. Bu verileri bölgeye göçle gelen ve göçle ayrılan nüfusun okuma-yazma oranının oldukça yüksek olduğunu göstermektedir.

⁹ Yılmaz, *Türkiye Nüfus Coğrafyası*, s.213-214.

Tablo 5. 2024 Yılında Batı Karadeniz Düzey-1 Bölgesinin Aldığı ve Verdiği Göçte Okuma-Yazma Oranı

	Aldığı Göç				Verdiği Göç			
	Erkek	Kadın	Toplam	%	Erkek	Kadın	Toplam	%
Bilen	74.283	77.870	152.153	98,9	80.983	88.479	169.462	98,8
Bilmeyen	312	1.117	1429	0,9	362	1468	1.830	1
Bilinmeyen	155	169	324	0,2	133	154	287	0,2
Toplam	74.750	79.156	153.906	100	81.478	90.101	171.579	100

Kaynak: TÜİK verileri/Oranların hesaplanması tarafımızca yapılmıştır.

Batı Karadeniz bölgesine göçle gelen ve bölgeden göç eden okuma-yazma bilen nüfusun eğitim durumuna bakmak da faydalı olacaktır. 2024 yılı verilerine göre bölgenin aldığı göçte okuma-yazma bilenlerin %38'i lise ve dengi okul mezunu, %22,3'ü yüksekokul-fakülte mezunu, %17,4'ü ortaokul ve dengi okul mezunu, %13,5'i ilkokul mezunu, %5,9'u sadece okuryazar olup bir okul bitirmemiş olanlar ve geri kalan %2,6'sı da 5-6 yıllık fakülte, yüksek lisans ve doktora mezunlarından oluşmaktadır (Tablo 6). Bölgenin aldığı göçte orta öğretim (lise) ve üzeri düzeyden mezun olanların oranı yaklaşık %63'ü olup bu veri bölgeye göçle gelen nüfusun eğitim seviyesinin iyi düzeyde olduğunu göstermektedir.

2024 yılı verilerin göre Batı Karadeniz bölgesinden göçle ayrılan (verdiği göç) nüfusun %34,8'i lise ve dengi okul mezunu, %27,5'i yüksek okul-fakülte mezunu, %16,7'si ortaokul ve dengi okul mezunu, %13'ü ilkokul mezunu, %5,3'ü sadece okur yazar olanlar ve geri kalan %2,8'i de 5-6 yıllık fakülte, yüksek lisans ve doktora mezunlarından oluşmaktaydı. Verilerden de anlaşılacağı üzere bölgenin verdiği göçün %65'i orta öğretim ve üzeri düzeyden mezundur (Tablo 6). Ancak bu oran bölgenin aldığı göçteki orta öğretim ve üzeri düzeyden mezun oranından biraz fazladır. Bu veri Batı Karadeniz bölgesinin göçle kaybettiği nüfusta eğitim seviyesinin, bölgeye göçle gelen nüfustan daha iyi olduğunu göstermektedir.

Tablo 6. 2024 Yılında Batı Karadeniz Düzey-1 Bölgesinin Aldığı ve Verdiği Göçte Okuma-Yazma Bilenlerin Eğitim Durumları

10	Aldığı Göç				Verdiği Göç			
	Erkek	Kadın	Toplam	%	Erkek	Kadın	Toplam	%
Okuryazar	4086	4910	8966	5,9	4053	4952	9005	5,3
İlkokul	8901	11616	20517	13,5	9437	12513	21950	13
Ortaokul ve Dengi	14708	11773	26479	17,4	15571	12686	28257	16,7
Lise ve	28388	29376	57764	38	29284	29761	59045	34,8

Dengi								
Yüksekokul Fakülte	15851	18067	33918	22,3	20337	26262	46599	27,5
5-6 yıllık Fakülte, Yüksek Lisans	2081	1936	4017	2,6	2046	2135	4181	2,5
Doktora	268	192	360	0,2	265	170	435	0,3
Toplam	74.283	77.870	152.153	100	80.983	88.479	169.462	100

Kaynak: TÜİK verileri/Oranların hesaplanması tarafımızca yapılmıştır.

Toplam Doğurganlık, Kaba Doğum, Kaba Ölüm ve Doğal Artış Hızları

TR81, TR82 ve TR83 düzey-2 bölgelerinde 2009-2024 döneminde kaba doğum ve toplam doğurganlık hızının giderek azaldığı buna karşın kaba ölüm hızının ise arttığı görülmektedir. 2009 yılında her üç bölgede toplam doğurganlık hızının nüfusun kendini yenileme düzeyi için minimum değer olarak kabul edilen 2,06'nın altında olduğu ve 16 yıllık süreçte bu değer daha da azaldığı açıkça görülmektedir. 2009 yılında TR81, TR82 ve TR83 düzey-2 bölgelerinde toplam doğurganlık hızı sırasıyla 1,7; 1,82 ve 1,89 iken 2024'e gelindiğinde bu değerlerin sırasıyla 1,15; 1,33 ve 1,31'e indiği görülmektedir. Öte yandan 2009 yılında üç bölgeden TR81 toplam doğurganlık hızının en düşük olduğu bölge iken TR83 ise bu hızın en yüksek olduğu bölgedir. 2024'e gelindiğinde TR81'de toplam doğurganlık hızı en düşük değerde iken TR82 bölgesi bu hızın en yüksek olduğu bölgedir (Tablo 7). Bu veri aslında 16 yılda üç bölgeden TR83'ün 0,58'le toplam doğurganlık hızının en fazla azaldığı bölge olduğu anlamına gelmektedir. TR81, TR82 ve TR83 bölgelerinde net göç hızı sıfır olduğu takdirde dahi nüfus hızla yaşlanacaktır. Çünkü toplam doğurganlık hızı çok düşük değerlere inmiştir.

Batı Karadeniz bölgesinde yer alan düzey-2 bölgelerinde 2009-2024 döneminde kaba doğum hızının giderek azaldığı görülmektedir. TR81, TR82 ve TR83 düzey-2 bölgelerinde 2009'da sırasıyla %13,7; %13 ve %14,8 olan kaba doğum hızının 2024'e gelindiğinde sırasıyla %7,2; %8,1 ve %8,6'ya indiği görülmektedir. 2009 yılında kaba doğum hızının en yüksek olduğu bölge %14,8'le TR83 iken 2024'e gelindiğinde %8,6'yla aynı bölge üç bölge içinde başta gelmekteydi. Ancak 2009'da %13'le TR82 kaba doğum hızının en düşük olduğu bölge iken 2024'e gelindiğinde bu hızın en düşük olduğu bölge %7,2'le TR81 olmuştu. Bu tablo aslında 16 yılda üç bölgeden TR81'de kaba doğum hızının daha fazla azaldığını göstermektedir. Nitekim 16 yıllık süreçte TR82 bölgesinde %4,9 azalan kaba doğum hızı, TR83'te %6,2 ve TR81'de ise %6,5 azalmıştır (Tablo 7).

Tablo 7. TR81, TR82 ve TR83 Düzey-2 Bölgelerinde 2009-2024 Yılları Arasında Toplam Doğurganlık, Kaba Doğum ve Kaba Ölüm Hızının Değişimi

	Toplam Doğurganlık Hızı			Kaba Doğum Hızı (Binde)			Kaba Ölüm Hızı (Binde)		
	TR81	TR82	TR83	TR81	TR82	TR83	TR81	TR82	TR83
2009	1,7	1,82	1,89	13,7	13	14,8	6,7	9,2	6,4
2010	1,64	1,78	1,85	12,9	12,5	14,2	6,4	8,9	6,3
2011	1,59	1,74	1,79	12,3	12,1	13,5	6,7	9,4	6,5
2012	1,58	1,77	1,84	12	12,1	13,7	6,8	9,3	6,5
2013	1,58	1,72	1,83	11,8	11,7	13,5	6,6	8,8	6,5
2014	1,6	1,71	1,86	11,7	11,4	13,5	6,8	9,4	6,9
2015	1,55	1,69	1,81	11,1	11,2	12,9	7	9,7	6,9
2016	1,49	1,68	1,78	10,5	11	12,6	7,2	9,6	7,2
2017	1,47	1,62	1,75	10,3	10,6	12,3	7,3	9,7	7,2
2018	1,44	1,6	1,71	9,9	10,4	11,9	7,5	9,5	7
2019	1,39	1,57	1,64	9,3	10	11,3	7,3	9,4	7,1
2020	1,31	1,52	1,51	8,7	9,6	10,3	7,9	10,9	8,1
2021	1,27	1,49	1,45	8,4	9,4	9,9	9,5	12,3	9,4
2022	1,2	1,43	1,4	7,8	9	9,4	8,6	11	8,2
2023	1,13	1,33	1,33	7,2	8,2	8,9	8,2	9,9	7,6
2024	1,15	1,33	1,31	7,2	8,1	8,6	8,1	9,8	7,7

Kaynak: TÜİK verileri.

TR81, TR82 ve TR83 düzey-2 bölgelerinde 2009-2024 yılları arasındaki 16 yıllık dönemde kaba ölüm hızının giderek yükseldiği dikkat çekmektedir. Adı geçen üç bölgede 2009'da sırasıyla %6,7; %9,2 ve %6,4 olan kaba ölüm hızı değerinin 2024'te sırasıyla %8,1; %9,8 ve %7,7'ye çıktığı görülmektedir. 16 yıllık süreçte her 3 düzey-2 bölgesinde de kaba ölüm hızı yükselmiştir. Şüphesiz bu durumun temel nedeni nüfusun giderek yaşlanmasıdır. 2009'da ve 2024'te üç bölgeden TR82 kaba ölüm hızının en yüksek olduğu bölge iken TR83 ise bu hızın en düşük olduğu bölgedir (Tablo 7).

TR81, TR82 ve TR83 düzey-2 bölgelerinde kaba doğum hızı ile kaba ölüm hızı arasındaki farka bakmakta da fayda vardır. Zira bu fark nüfusun doğal artış hızı olup kaba doğum hızı, kaba ölüm hızından ne kadar fazla olursa doğal artış hızı da o kadar fazla olur. Ancak kaba doğum hızı kaba ölüm hızından az olursa bu durumda yıllık doğal nüfus artış hızı negatif değerler alır ve nüfus yıldan yıla azalır.¹⁰ 2009'da TR81, TR82 ve TR83 bölgelerinde doğal artış hızı sırasıyla %7, %3,8 ve 8,4 iken 2024'e gelindiğinde bu değer sırasıyla %-0,9; %-1,7 ve %0,9 olmuştur (Tablo 8). Aslında TR82 bölgesinde 2020'den TR81'de ise 2021'den

¹⁰ Yılmaz, *Türkiye Nüfus Coğrafyası*; Yılmaz, *Türkiye'deki İBBS Düzey-1 Bölgelerinin Nüfus Coğrafyası*, s.45-46.

beri kaba ölüm hızı kaba doğum hızından yüksek olduğu görülmektedir. Verilerden de anlaşılacağı üzere 2020'den beri TR82 ve 2021'den beri de TR81 düzey-2 bölgesinde nüfusun doğal artış hızı, kaba ölüm hızının kaba doğum hızından fazla olması nedeniyle eksili değerler almaya başlamıştır. Bu durum göç almadığı takdirde bu iki bölgede nüfusun yıldan yıla azalacağı anlamına gelmektedir. Öte yandan TR83'te ise 2024'te doğal artış hızı %0,9'a inmiştir. Oysa adı geçen bölgede 2009'da doğal artış hızı %8,4'tü (Tablo 8). Kaba doğum hızının hızla azalması, kaba ölüm hızının ise giderek yükselmesi neticesinde yakın gelecekte TR83 bölgesinde de doğal artış hızının eksili değerler alması söz konusu olacaktır.

Tablo 8. TR81, TR82 ve TR83 Düzey-2 Bölgelerinde 2009-2024 Nüfusun Doğal Artış Hızının (Binde) Değişimi

	Doğal Artış Hızı (Binde)		
	TR81	TR82	TR83
2009	7	3,8	8,4
2010	6,5	3,6	7,9
2011	5,6	2,7	7
2012	5,2	2,8	7,2
2013	5,2	2,9	7
2014	4,9	2	6,6
2015	4,1	1,5	6
2016	3,3	1,4	5,4
2017	3	0,9	5,1
2018	2,4	0,9	4,9
2019	2	0,6	4,2
2020	0,8	-1,3	2,2
2021	-1,1	-2,9	0,5
2022	-0,8	-2	1,2
2023	-1	-1,7	1,3
2024	-0,9	-1,7	0,9

Kaynak: TÜİK verileri/Hesaplama: Yılmaz.

Sonuç

Batı Karadeniz (TR8) düzey-1 bölgesinde yer alan TR81, TR82 ve TR83 düzey-2 bölgelerinde nüfusun gelişimini bu gelişimde etkili olan faktörleri inceleyen bu çalışmada bazı önemli sonuçlara ulaşılmıştır. 2007-2024 döneminde bölge nüfusu yaklaşık %5 artarken TR82 bölgesinde bu artış %10'un üzerine çıkmış, TR83'te %5'e yaklaşmış TR81'de ise %3'ün altında kalmıştır. Şüphesiz

doğum, ölüm ve göçler bölgelerin nüfus gelişimini etkilemiştir. 2008-2024 arasındaki 17 yılın 9'unda net göç hızının pozitif değerler aldığı TR82 düzey-2 bölgesinde nüfus en yüksek oranda artmışken net göç hızının genellikle negatif değerler aldığı TR81 ve TR83 bölgelerinde ise nüfus artış hızı daha düşük düzeyde gerçekleşmiştir. Öte yandan 2024 yılında bölgenin verdiği ve aldığı göçte nüfusun cinsiyet yapısı ve eğitim durumuna bakıldığında, alınan ve verilen göçte kadın sayısının erkek sayısından fazla olduğu; okuma-yazma oranının %99, okuma-yazma bilmeyenlerin oranının ise %1 civarında olduğu görülmektedir. Bölgenin aldığı ve verdiği göçte okuma-yazma bilen nüfusun eğitim seviyesine bakıldığında alınan ve verilen göçte lise, yüksek okul/fakülte, 5-6 yıllık fakülte ve yüksek lisans ile doktora düzeylerinde eğitim görmüş olanların toplam oranının %63-65 civarında olduğu dikkat çekmektedir. Hatta bölgenin verdiği göçte orta öğretim ve üzeri düzeyden mezun olanların oranı %65 iken aldığı göçte bu oran %63'tür. Bu veri Batı Karadeniz bölgesinin göçle kaybettiği nüfusun eğitim seviyesinin göçle aldığı nüfusun eğitim seviyesinden daha iyi olduğunu göstermektedir.

2009 yılı itibariyle TR81, TR82 ve TR83 düzey 2 bölgelerinde toplam doğurganlık hızı nüfusun kendini yenilemesi için kritik değer olan 2,06'nın altına inmiş olup 1,7 ile 1,9 arasında değişmekteydi. Ancak 2024'e gelindiğinde bu hız 1,2 ile 1,3 gibi çok daha düşük değerlere inmiştir. Bu durumda bu bölgelerin nüfusları; göç almamaları durumunda yıldan yıla azalacak ve hızla yaşlanacaktır. Kaldı ki halen Türkiye'de yaşlı nüfus oranı en fazla olan 5 ilden 3'ü (Artvin ve Giresun dışındaki Sinop, Kastamonu ve Çankırı) Batı Karadeniz bölgesindedir.¹¹ Batı Karadeniz bölgesindeki düzey-2 bölgelerinde son yıllarda kaba ölüm hızı giderek yükselmektedir. Nitekim 2020'den beri TR82 ve 2021'den beri TR81 bölgesinde kaba ölüm hızı kaba doğum hızını geçmiştir. Bu durum nüfusun doğal artış hızının negatif değer aldığı anlamına gelmektedir. Bu durumu tersine çevirmek için Batı Karadeniz bölgesindeki düzey-2 bölgelerinde pronatalist (doğumları teşvik eden/arttıran) nüfus politikalarının izlenmesi ve bu sayede toplam doğurganlık hızının yükseltilmesi gerekmektedir. Bunun için genç nüfusta istihdamın artırılması ve aile kurumunun güçlendirilmesi gerekmektedir.

Genç ve eğitilmiş nüfusta Türkiye genelinde olduğu gibi bu bölgede de işsizlik oranı toplam nüfusa göre daha fazladır. Bu nedenle bu nüfusta istihdamın artması ilk evlenme yaşının küçülmesine ve toplam doğurganlık hızının artmasına neden olacaktır. Ayrıca ülke genelinde olduğu gibi bu bölgede de boşanma hızı giderek yükselmektedir. Batı Karadeniz bölgesinde aile kurumunun güçlendirilmesi için yeni evlenenlere aile kurumu, anne babanın rolü,

¹¹ Yılmaz, *Türkiye Nüfus Coğrafyası*, s.; Kuzey Anadolu Kalkınma Ajansı, 2025, TR82 Düzey 2 Bölgesi Bölge Planı 2024-2028, KUZKA Yayını, https://www.kuzka.gov.tr/Icerik/Dosya/www.kuzka.gov.tr_8_MI4V35RP_20250502-kuzka-bolge-plani-BAKNL%C4%B0K-yeni.pdf Erişim tarihi: 14 Ağustos 2025.

yardımlaşmanın önemi gibi konularda eğitimler verilmelidir. Bu sayede boşanma oranı azalacaktır. Bölgede boşanma oranı azaldığında, bu durum toplam doğurganlık hızının artmasına neden olacaktır. Yine Batı Karadeniz bölgesindeki illerden İstanbul, Ankara ve İzmir başta olmak üzere çeşitli illere göç etmiş; ancak buralarda işsiz ya da çok düşük bir gelire sahip olanlara dönük projeler yapılmamıştır. Bölgedeki ziraat, hayvancılık, ormancılık, balıkçılık ve kırsal turizm potansiyeli orta ve uzun vadede hem bahsedilen (göçle bölgeden ayrılmış) nüfusa daha iyi bir gelir kapısı açabilir hem de ülke ekonomisine olumlu katkılar sağlayabilir. Belirtilen bu amaçlara kısa yoldan ulaşmanın mümkün olmadığını ve tersine göçlerin kırsal kalkınma projeleri ile desteklenmesi durumunda orta ve uzun vadede iyi sonuçlar verebileceğini unutmamak gerekir.

TR8 düzey-1 bölgesi; zengin orman örtüsü, meraları sayesinde hayvancılık potansiyeli ve geniş tarım alanları sayesinde başta sarımsak ve pirinç olmak üzere çok sayıda marka tarım ürünü ile önemli bir tarımsal potansiyele sahiptir.¹² Ayrıca bölgede önemli doğal ve beşeri, turistik çekicilikler bulunmakta olup kırsal turizm, kış turizmi, kültür turizmi, doğa turizmi gibi alanlarda halen önemli bir gelişim mevcut olup bu turizm tiplerindeki insan hareketliliği daha da artırılabilir.¹³ Ayrıca bölgedeki Samsun, Karabük, Çorum başta olmak üzere çok sayıda şehirde önemli bir sanayi üretim kapasitesi mevcuttur.¹⁴ Ancak bölgedeki düzey-2 bölgelerinde dışarıya yönelik göç devam etmektedir. Bu açıdan bölgedeki potansiyelin kırsal kalkınma amacıyla kullanılması, istihdam ve gelir artışı sağlayarak göçü azaltmada önemli bir araç olabilir. Bunun için kısa, orta ve uzun vadede bitkisel ve hayvansal üretim başta olmak üzere bölgede turizm geliştirilmeli ve imalat sanayisinin kapasitesi artırılmalı ve belirtilen sektörlerdeki işçi ve işverenler ya da aile işletmeleri desteklenmelidir. Bu sayede bölge dışına göç minimuma inecektir.

¹² Orhan Kandemir-Ümmühan Ergin, "Bölgesel Gelişme Bağlamında Kalkınma Ajanslarının Faaliyetleri: TR82 Bölgesi (Çankırı, Kastamonu, Sinop) Örneği", *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 7(4), Ankara 2018, s. 2646-2671.

¹³ Ünal İbret, B.-Duran Aydınözü-Mustafa Uğurlu, "Kastamonu Şehrinde Kültür ve İnanç Turizmi", *Marmara Coğrafya Dergisi*, 32, İstanbul 2015, s. 239-269.

¹⁴ Yılmaz-Zeybek, a.g.e., s.306.

KAYNAKLAR

Batı Karadeniz Kalkınma Ajansı, (2021), Batı Karadeniz Kalkınma Ajansı Kurumsal Stratejik Plan 2021-2025, BAKKA Yayını, <https://bakkakutuphane.org/upload/dokumandosya/bakka-2021-2025-kurumsal-stratejik-plan.pdf>. Erişim tarihi: 14 Ağustos 2025.

Devlet Planlama Teşkilatı, *Türkiye’de İç Göçler ve Göç Edenlerin Nitelikleri (1965-2000)*. Devlet Planlama Teşkilatı Yayınları, Ankara 2008.

DOĞANAY, Hayati, *Türkiye Beşeri Coğrafyası*, Pegem-Akademi Yayınları, Ankara 2014.

İBRET, B. Ünal-AYDINÖZÜ, Duran-UĞURLU, Mustafa, “Kastamonu Şehrinde Kültür ve İnanç Turizmi”, *Marmara Coğrafya Dergisi*, 32, İstanbul 2015, ss. 239-269.

KANDEMİR, Orhan-ERGİN, Ümmühan, “Bölgesel Gelişme Bağlamında Kalkınma Ajanslarının Faaliyetleri: TR82 Bölgesi (Çankırı, Kastamonu, Sinop) Örneği”, *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 7(4), Ankara 2018, ss. 2646-2671.

KAYA, Semih-SARIALIOĞLU, A. Nur, “Kırsalda Nüfus Değişimleri: TR82 Düzey-2 Bölgesi Üzerine Bir Analiz”, *Bölgesel Kalkınma Dergisi*, 2(1), Ankara 2024, ss. 45-61.

Kuzey Anadolu Kalkınma Ajansı, 2025, TR82 Düzey 2 Bölgesi Bölge Planı 2024-2028, KUZKA Yayını, https://www.kuzka.gov.tr/Icerik/Dosya/www.kuzka.gov.tr_8_MI4V35RP_20250502-kuzka-bolge-plani-BAKNL%C4%B0K-yeni.pdf Erişim tarihi: 14 Ağustos 2025

Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı, 2025, TR83 Düzey 2 Bölgesi Bölge Planı 2024-2028, OKA Yayını, https://oka.gov.tr/assets/upload/dosyalar/oka_tr83_2024-2028_bolge_plani_nihai_24062025.pdf Erişim tarihi: 14 Ağustos 2025

TANDOĞAN, Alaettin, *Demografik Temel Kavramlar ve Türkiye Nüfusu*, Eser Ofset Matbaacılık, Trabzon 1998.

TUFAN, İsmail, *Türkiye’de Yaşlılığın Yapısal Değişimi*, Koç Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2014.

TÜMERTEKİN, Erol-ÖZGÜÇ, Nazmiye, *Beşeri Coğrafya: İnsan, Kültür, Mekân*, Çantay Yayınları, İstanbul 2011.

Türkiye İstatistik Kurumu. 2007-2024 Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi verileri. <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?locale=tr>, (Son erişim:11/08/2025).

YILMAZ, Cevdet-ZEYBEK, H. İbrahim, *Samsun Coğrafyası*, Canik Belediyesi Yayınları, Uğur Ofset, Samsun 2016.

YILMAZ, Murat, *Türkiye Nüfus Coğrafyası*, Nobel Akademi Yayınları, Ankara 2021.

YILMAZ, Murat, “Türkiye’de Kırsal Nüfusun Değişimi ve İllere Göre Dağılımı (1980-2012)”, *Doğu Coğrafya Dergisi*, S: 33, Erzurum 2015, ss.161-188.

YILMAZ, Murat, *Türkiye'deki İBBS Düzey-1 Bölgelerinin Nüfus Coğrafyası*, Türk İdari Araştırmalar Vakfı Yayınları, Ankara 2023.

YILMAZ, Murat-KÖSE, Mustafa, "Nüfus Coğrafyası", *Beşeri ve Ekonomik Coğrafya*, Ed. İhsan Bulut, Akademisyen Kitabevi, Ankara 2024, ss. 23-48.